

waarvan men te Brussel en in een aantal Vlaamse steden de toepassing vindt. W. Krings, 'Perception et aménagement du centre historique des villes. Contributions belges, 1870-1914' (395-425) beschreef deze, vooral uitgaande van de reacties van vreemde bezoekers.

J.A. Sporck beschrijft 'L'évolution urbanistique des centres industriels wallons (principalement le cas de Liège)' (427-451) in twee grote fasen. De eerste beslaat alle transformaties die met de Industriële Revolutie gepaard gingen en die zich niet alleen uitten in de aanpassing en de uitbreiding van steden als Luik en Verviers, maar ook in een soort van algemene verstedelijking en het samengroeien van vele bewoningskernen tot 'industriële agglomeraties'. Een tweede ingrijpende ontwikkelingsfase zet na de tweede wereldoorlog in en wordt voor een groot deel beheerst door het nieuwe fenomeen van de auto. R. André, 'Evolution démographique des villes wallonnes. Quelques exemples hennuyers' (453-489) onderzoekt achttien plaatsen die door de fusiewet van 1975 met de titel stad werden bedacht aan de hand van het beschikbare statistische materiaal tussen 1831 en 1970 met bijzondere aandacht voor de meer recente decennia.

M. Smets, 'The Reconstruction of Leuven after the Events of 1914' (499-533) is een typische case-study waarbij naar de geldende normen en bekommernissen van een periode wordt gepeild dankzij een uitzonderlijk gunstig observatiemoment. De hele wederopbouw van de stad getuigt van een haast volledig gebrek aan algemene theorie over het urbanisme en mede daardoor van het succes van particuliere belangen en van louter esthetische bekommernissen. J. Remy, 'L'expérience urbaine de Louvain-la-Neuve. Contribution à une définition des formes de sociabilité citadine' (535-562) maakt de balans op van de oogmerken die voorlagen bij de aanleg van de nieuwe universiteitsstad te Ottignies in 1968, de bevindingen bij de realisatie ervan en de beoordeling van het plan door de huidige bewoners.

R. van Uytven

W. van Geet, *De burgerwacht van Antwerpen. O zaliger gedachtenis* (Antwerpen-Amsterdam: De Vlijt-Tor, 1981, 227 blz. + i11., f42,50, ISBN 9063040873).

De Sinjorenstad moet W. van Geet wel nauw aan het hart liggen. Na *De geschiedenis van de gendarmerie te Antwerpen 1830-1877* en *De Antwerpse dokstaking van 1973* brengt hij andermaal een onderwerp over de metropool te berde: het wel en wee van de burgerwacht, de beruchte 'Gard Civiek'. Het begrip hoort thuis zowel in de politionele, sociale als militaire sector en doet ons misschien daarom zo terugdenken aan de zogenaamde 'goeie ouwe tijd'. Sfeer weet de auteur (bewust?) te creëren, niet alleen door zijn manier van schrijven - het werk is wel historisch naar inhoud, maar niet streng wetenschappelijk opgevat, en eerder anekdotisch, waardoor de leesbaarheid en niet zozeer de historische grondigheid wordt gediend -, maar ook door de 53 uitgelezen illustraties, die het geheel een nostalgisch tintje meegeven.

In elf hoofdstukken wordt de Antwerpse burgerwacht, haar geschiedenis en wedervaren geschetst. Zij werd de eerste dagen na de Revolutie uit de schutterij en de garde bourgeoise opgericht en bestond voornamelijk uit goeude burgers (alhoewel eenieder zich kon laten inschrijven). Vermits 1830 eerder een burgerlijke revolutie was en het korps ondermeer ontstond om de eigen bezittingen en dus ook de eigen belangen te verdedigen, kreeg zij in het prille Belgische koninkrijk een belangrijke taak toegewezen. Bij constitutie moest zij niet alleen instaan voor de ordehandhaving en toezien op de naleving van de wetten, maar ook - in samenwerking met het leger - het grondgebied verdedigen. Dat koning Leo-

RECENSIES

pold I de eerste sessie van de Kamer in 1831 in het uniform van luitenant-generaal van de burgerwacht opende, is kenschetsend voor het grote aanzien, dat de instelling in de toenmalige 'bourgeoisdemocratie' genoot. Met de jaren sleet echter ook dit. De overheid zag immers dat het vrijwilligerskorps, dat geen degelijke scholing noch opleiding genoot, niet veel waarde had, en dat ondanks al zijn uiterlijk vertoon, waarvan het met regelmaat blijk mocht geven, zeker geen militaire troef was. Risquons-Tout en de toenemende polariteit tussen enerzijds liberalen en katholieken (waarbij de burgerwacht gedwongen werd op te treden tegen leden van haar eigen fractie) en anderzijds tussen arbeiders en burgerij, gaven aanleiding tot nieuwe organieke wetten om de burgerwacht aan de meer ingewikkelde taak van ordehandhaver te laten beantwoorden. Wanneer met Leopold II de grote sympathie van het koningshuis wegvalt, is evenwel voorgoed een keerpunt bereikt. De grote hervorming van 1897 kan daar niet veel meer aan verhelpen. Slechts een laatste maal treedt het korps massaal op. Bij het uitbreken van de eerste wereldoorlog worden de 'zondagssoldaten' gepromoveerd tot ware strijdkrachten met alle gevolgen van dien: 'In het massaschouwspel van de I.W.O. liepen de Wachten als figuranten voor de voeten van hun medespelers, de militairen. Hoe vlugger zij zich van hen konden ontdoen, hoe beter!' (203). Wat dan ook gebeurde: op 13 oktober 1914 werd de burgerwacht ontbonden.

Toch goed om 84 jaar Antwerpse geschiedenis te schetsen, waarbij de - ook te Antwerpen - voornamelijk en hoofdzakelijk Frans ingestelde wacht niet gevrijwaard bleef van de typische Belgische taaiperikelen (met het geval Albrecht, 'majoor-kop-af', als orgelpunt) en waarbij de instelling de gevolgen droeg van de toenemende sociale en politieke spanningen, die in de havenstad wel eens hoog konden oplopen. Zo moest op het einde van de negentiende en het begin van de twintigste eeuw herhaaldelijk en vaak langdurig opgetreden worden (ondermeer bij de beruchte stakingen van 1876, 1880, 1886, 1893, 1900 en 1907).

Na lezing van het werk is de Antwerpse burgerwacht geen onbekende meer; toch blijven specifieke vragen betreffende de interne organisatie onbeantwoord (ondermeer de verhouding tussen de verschillende korpsen, de recrutering van de wachten, de mogelijkheden tot bevordering, de kostprijs van de burgerwacht). Tevens betreuren we het dat de auteur verzuimd heeft het rijke archief te raadplegen, dat in het Koninklijk Legermuseum (en niet 'museum van oorlog') wordt bewaard.

De grote verdienste van de schrijver - als niet-historicus - is evenwel, dat hij de geschiedenis van de burgerwacht brengt op een aangenaam leesbare en vlotte wijze, dankbaar gebruik makend van de talrijke eigen Antwerpse historietjes, de alledaagse 'faits divers', voorzien van een historische achtergrond. Hierdoor wordt een werk afgeleverd, dat menig Antwerpenaar met plezier ter hand zal nemen.

P. de Gryse

E. Ryckaerts, *Vlaamse jeugdliteratuur. Tentoonstellingscatalogus* (Antwerpen: Vlaams Kultuurleven, 1979, xx + 230 blz.).

Van 15 december 1979 tot 2 februari 1980 werd in de Koninklijke Bibliotheek te Brussel en van 16 mei tot 24 augustus 1980 in het Archief en Museum voor het Vlaamse Kultuurleven te Antwerpen een tentoonstelling gehouden over de Vlaamse jeugd auteurs sinds 1832. Het voor mij liggende boek is de gemeenschappelijke catalogus van beide tentoonstellingen.

In een ten geleide schetst de heer Willekens, voorzitter van het Nationaal Centrum voor